

UMETNOSTNI SLOGI 19. STOLETJA in njihov vpliv na arhitekturo, modo, opremo prostorov

Družbene in gospodarske razmere ob koncu 18. in v začetku 19. stoletja, ki so odločilno vplivale na razvoj umetnosti in pojav množične kulture:

- boj meščanstva za politične pravice;**
- industrijska revolucija, oblikovanje kapitalistične proizvodnje;**
- spreminjanje kmečkega prebivalstva v delavsko;**
- napredek na področju znanosti, tehnike in industrije;**
- oblikovanje kolonialnih imperijev;**

ROMANTIKA

Odkod izvira beseda romantika?

Izraz romantika izvira iz besede romantičen, ta pa iz besede roman. Beseda romantično je sprva pomenila »kot v romanih«, kar je bila prispodoba za nekaj lepega, čustvenega, izmišljenega, idealnega.

Preberi besedilo v učbeniku (stran 119) in s pomočjo del romantičnih slikarjev ugotovi, kaj so upodabljali in poudarjali romantiki.

Caspar David Friderich (1774-1840)

S sliko "Popotnik nad morjem megle" je slikar najverjetneje želel ponazoriti negotovost prihodnosti.

"Razbito upanje" je prikaz vsemogočne narave.

Franisco Goya (1746-1828)

S sliko "Streljanje talcev 3. maja 1808" je Goya počastil španske upornike, ki so jih leta 1808 usmrtili Napoleonomi vojaki.

S sliko "Saturn je svojega otroka" je Goya okrasil eno izmed sten svoje jedilnice.

JOHAN CONSTABLE (1776-1837)

Slika "Deadham Vale" prikazuje lepoto angleške narave.

"Seneni voz" velja za eno največjih angleških slikarskih mojstrov.

EUGENE DELACROIX (1789-1863)

"Sirotina na pokopališču" prikazuje žalost, strah in ranljivost dekleta.

Slikarska mojstrovina francoskega slikarja Eugéna Delacroixa "Svoboda vodi ljudi" je najslavnejši primer nacionalistične umetnosti v prvi polovici 19. stoletja.

Na slovenskih tleh se je romantika začela in končala pozneje kot drugod po Evropi. V tem obdobju sta za izobrazbo višjega in nižjega sloja prebivalstva skrbeli časnik Kmetijske in rokodelske novice ter Kranjska čbelica.

Romantiko na naših tleh je najbolj zaznamoval France Prešeren.

ČAS ROMANTIKE JE TUDI ČAS KULTURE BIDERMAJERJA, KI SE ODRAŽA PREDVSEM V ŽIVLJENJU BOGATEJŠIH SLOJEV MEŠČANSKE DRUŽBE

ŠE MEŠČANSKA MODA OB KONCU V 2. POL. 19. STOLETJA

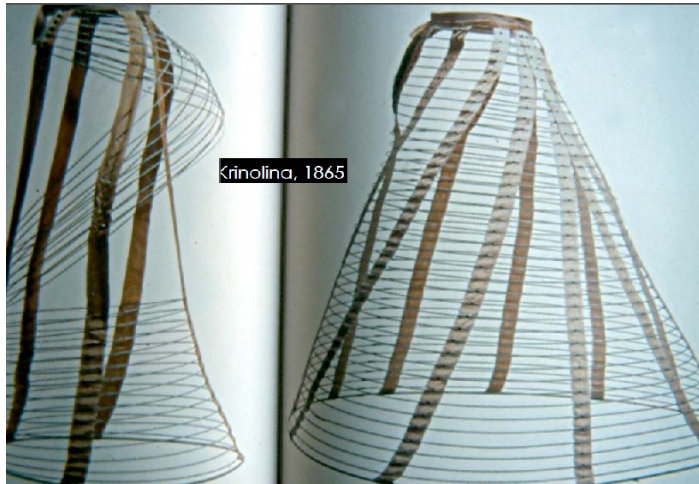
MOŠKA MODA

- moška oblačila so bila temnih barv
- uveljavile so se dolge hlače, sprva zelo ozke, ob koncu 19. stoletja pa širše
- bela srajca z visokim ovratnikom in s kravato, obvezen je bil telovnik
- črn plašč različnih dolžin
- zunaj je bil obvezen klobuk

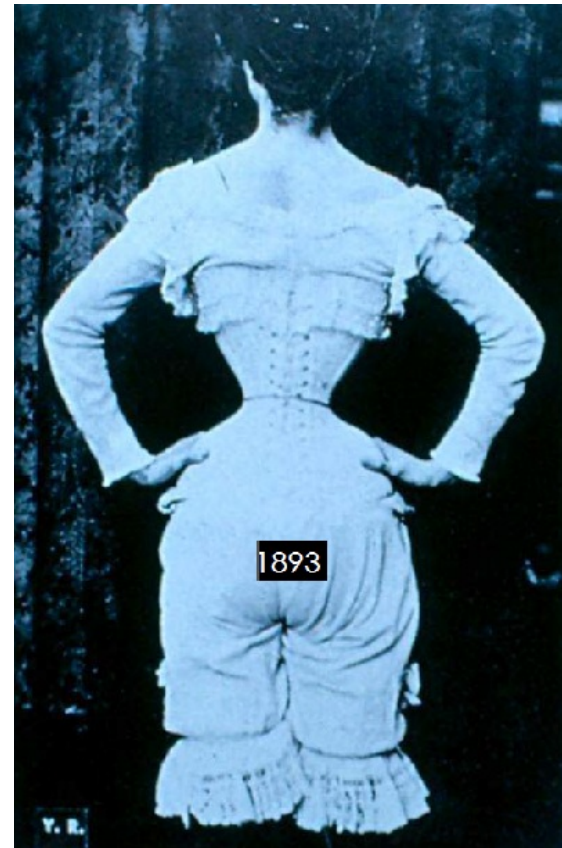

ŽENSKA MODA

- ozek in zaprt zgornji del obleke, pod katerim so ženske nosile tesen steznik
- krilo (krinolino) je bilo široko, podprto z mnogimi podlogami (spodnjimi krili)
- številno spodnje perilo
- klobučki
- večerne obleke so bile globoko izrezane do ramen
- kot okras k večerni obleki so ženske nosile dragocen nakit

Krinolina, 1865

1893

daguerotipija 1839/44

Mer pionirji razvoja fotografske tehnike je bil tudi Janez Puhar, ki je med leti 1839 - 1841 služboval kot kaplan v Metliki, kjer je tudi razvijal tehniko fotografije s pomočjo kemikalij in steklenih plošč.

REALIZEM

Revolucije leta 1848 so pretresle družbo. Odprava cenzure in politične svoboščine so v ospredje postavile zanimanje za **realno sliko sveta**.

Proti sredini 19. stoletja se je v Evropi postopoma uveljavila nova umetnostna zvrst - **realizem**. Najprej se je to zgodilo v filozofiji, nato pa se je realizem razširil tudi na druge umetnostne zvrsti, predvsem **književnost** in **slikarstvo**.

Za razliko od romantičnih umetnikov, ki so se zatekali v domišljijjski svet, so realisti želeli čim bolj posnemati resničnost (realen, stvaren svet). Poudarjali so razumsko dojemanje sveta in se usmerili v objektivno prikazovanje dogodkov. Tako so njihove teme zajemale tematike, kot so: propadanje plemstva, vzpon meščanstva in pojav novega družbenega sloja (delavstva). Istočasno so izpostavljali družbeno razslojenost, predvsem prepad med proletariatom in buržoazijo, ki se je z industrijsko revolucijo in vzponom kapitalizma močno povečal.

'Mož in deček, ki tolčeta kamenje' (Gustave Courbet)

Realističen prikaz dela v tovarnah (Adolf Menzel)

KAKO SO SE IMPRESIONISTI UPRLI REALIZMU

Na Monetovi sliki z naslovom *Ženske v vrtu* lahko opazimo značilnosti slikanja impresionistov. Ustvarjali so s kratkimi in debelimi potezami (kot bi skicirali). Odkrili so igre naravne svetlobe in preučevali, kako se barva odbija od enega predmeta na drugega. Nove sloje barve so dodajali, preden so se prejšnji posušili, kar je pričaralo mehkejše robove in bolj zanimivo mešanje barv.

Že naturalisti so slikarska stojala odnesli iz ateljeja in slikali v naravi. Še bolj izrazito pa so to počeli umetniki **impresionisti**. Njihove slike so poudarjale trenutek, tudi nastajale so hitro. Impresionisti so s svojimi čutili skušali ujeti tiste vtise (impresije), ki so jih v nekem trenutku vznemirili.

Ta smer se je najprej razvila v Franciji, ki so jo začeli obiskovati umetniki z vsega sveta. **Pariz je postal središče umetnosti**. Med najbolj poznanimi impresionističnimi slikarji so bili: Édouard Manet, Edgar Degas, Paul Cézanne, Claude Monet, Alfred Sisley, Vincent Van Gogh.

**Za arhitekturo 19. stoletja je značilen HISTORICIZEM,
oponašanje in iskanje idej v gradbenih slogih iz preteklosti.**

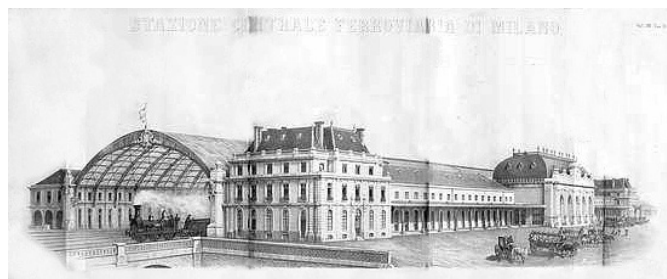

Eifflov stolp/ 1889

Z industrijsko revolucijo se pričnejo uveljavljati novi gradbeni materiali, kot so jeklo, beton, steklo.

Gradijo se nakupovalni centri, razstavne dvorane, železniške postaje ...

Nove stavbe in novi materiali simbolizirajo moč in napredek države in kapitalizma in imperializma.

Podjetniki so svoje dosežke prikazovali na mednarodnih industrijskih razstavah. prva je bila leta 1851 v Londonu, ena najbolj znanih pa je bila v Parizu leta 1889.

Razkošje in napredek temelji na izkoriščanju industrijskih delavcev, vendar se njihov položaj počasi in postopoma izboljšuje.

Velika delavska naselja v obliki družinskih hiš so nastajala v neposredni bližini tovarn in rudnikov.

RAZVOJ MNOŽIČNE KULTURE

V zgodnjem 19. stoletju so bile umetnost, glasba in večina gledališč predvsem zabava bogatejših, ki so imeli denar, prosti čas in znanje, da so lahko uživali v kulturi.

Šele okoli leta 1900 je kultura postala dostopna širši množici. Pojavila se je **množična kultura**. Za pojav množične kulture ob koncu 19. stoletja je **več vzrokov**:

- širjenje javnega šolstva je dvignilo raven pismenosti v Evropi in Severni Ameriki, kar je vplivalo na pojav bogate ponudbe knjig, časopisov in revij,
- izdajanje časopisov in knjig je postalo cenejše in lažje,
- iznajdba gramofona in plošč je omogočila predvajanje glasbe doma,
- boljši položaj delavcev jim je omogočal več prostega časa, zlasti ob koncu tedna.

Zelo priljubljena oblika preživljanja prostega časa je postalo **obiskovanje krajevnih glasbenih dvoran**, kjer so nastopali različni pevci, skupine, plesalci, komedijanti in akrobati.

Ti so potovali iz kraja v kraj in zabavali ljudi. Na podeželju so bili priljubljeni letni festivali in cirkusi. Bogati evropski meščani so se zvečer zabavali v kabareti, igralnicah in na plesih v maskah. Obilo zabave so ponujali slavni kabareti (na primer Moulin Rouge) **v Parizu**, zato so v Franciji konec 19. stoletja poimenovali »belle époque« (lepa doba).

Po Evropi je potoval cirkus Buffalo Bila, ki je navdušenim gledalcem prikazoval veščine tako prvotnih prebivalcev, kot prvotnih priseljencev v Severno Ameriko.

Brata Louis in Auguste Lumiére iz Francije sta naredila **prvo filmsko kamero** – aparat, ki je omogočal snemanje, kopiranje in predvajanje filmov.

Prvi filmi so bili nemi in črno-beli. Kljub temu so množice očarali. Postali so tudi finančno uspešni, igralci pa velike zvezde.

Ljudje so začeli gojiti **različne oblike športa** in rekreativnih dejavnosti.

Zelo priljubljeno je postalo obiskovanje športnih prireditev, v Evropi nogometnih tekem, v ZDA pa so spremljali ameriški nogomet in baseball. Okoli leta 1900 je postalo zelo priljubljeno kolesarjenje.

Veliko zanimanje ljudi za šport in množica raznovrstnih tekmovanj sta vplivala na obuditev **olimpijskih iger**.

ŠPORTNA OBLAČILA

- s športom so prišla tudi bolj uporabna oblačila, oblačila za različne športe so začeli med seboj razlikovati
- kot kolesarska obleka se je nosil kostim s pumparicami
- ženske so pri športu nosile kostime z dolgimi krili
- kasneje so se športna oblačila prenesla v vsakdanje življenje

Tenis/ 1890

Kopalne obleke
1900-1910

Prve olimpijske igre moderne dobe so bile leta 1896 v Atenah. Njihov organizator je bil grof Pierre de Coubertain. Ideja se mu je porodila ob ogledu medšolskega tekmovanja, ki ga je vsako leto organiziralo mesto Wenlock v Veliki Britaniji.

